

PHÂN TÍCH TÁC PHẨM BÀI CA CÔN SƠN CỦA NGUYỄN TRÃI

1. Dàn ý phân tích tác phẩm Bài ca Côn Sơn

a. Mở bài: Giới thiệu về "Bài ca Côn Sơn": Bài ca Côn Sơn thể hiện tình yêu thiên nhiên sâu sắc và mãnh liệt của thi sĩ Nguyễn Trãi.

b. Thân bài:

- Bức tranh thiên nhiên hiện lên sống động với âm thanh của tiếng suối mà tác giả liên tưởng tới tiếng đàn cầm du dương.

- Bức tranh thiên nhiên Côn Sơn còn có hình ảnh hết sức chân thực như phiến đá.

- Nhà thơ đắm mình vào thiên nhiên, thả hồn vào cảnh vật nơi núi rừng để tìm thấy sự bình yên trong tâm hồn.

- Nghệ thuật: Ngôi bút miêu tả tài hoa, những hình ảnh so sánh độc đáo, nhịp thơ đa dạng.

- Bài thơ cho thấy tình yêu thiên nhiên sâu sắc và mãnh liệt của tác giả. Cảnh và người hòa quyện tạo nên một bức tranh Côn Sơn thật đẹp. Thi sĩ tìm về với thiên nhiên chính là để tìm sự bình yên trong tâm hồn.

c. Kết bài: Nêu cảm nghĩ về bài thơ: "Bài ca Côn Sơn" là một bài thơ hay và đặc sắc. Tình yêu thiên nhiên bắt nguồn từ nhân cách thanh cao, tâm hồn nghệ sĩ của Ước Trai.

2. Cảm nhận bài thơ Bài ca Côn Sơn của Nguyễn Trãi

Từ xưa đến nay, đề tài thiên nhiên trong thơ ca cổ thường rất phong phú. Các nhà thơ Việt Nam thời trung đại đã viết nhiều áng thơ hay về vẻ đẹp của quê hương, trong đó có Nguyễn Trãi, nhà thơ tài hoa, cũng là vị anh hùng xuất sắc của dân tộc ta, đã sáng tác "Bài ca Côn Sơn" trong những ngày ông về ở ẩn nơi quê nhà. Bài thơ vừa khắc họa cảnh thiên nhiên yên tĩnh, trong lành, vừa bộc lộ những cảm xúc đẹp của thi sĩ khi ngắm nhìn rừng núi quê hương.

Đoạn mở đầu bài Côn Sơn ca đem đến cho người đọc bao cảm nhận mới mẻ về tâm hồn thi sĩ của Ước Trai. Trong cảm xúc của ông, cảnh trí Côn Sơn hiện ra thật thơ mộng và lãng mạn: Có tiếng suối chảy rì rầm, có đá rêu phơi êm ái, có rừng thông mọc rậm, dày, có rừng trúc xanh mát... vừa có cái hoang dã của thiên nhiên, vừa có hơi ấm của cuộc sống đầy ấp tình người. Hơn nữa, trong con mắt thi nhân, thiên nhiên không chỉ là cảnh, mà đã trở thành nhà. Ngôi nhà thiên nhiên ấy thật đặc biệt: Suối là đàn, rêu là chiếu, bóng thông làm giường, bóng tre trúc là nơi ngâm vịnh thơ ca. Thật là tuyệt thú! Và trong ngôi nhà thiên nhiên ấy, ông để tâm hồn mình giao hòa với cảnh và vẽ lại nó bằng một ngọn bút tài hoa. Bức tranh thiên nhiên được chấm phá bằng âm thanh rì rầm của tiếng suối được cảm nhận như tiếng đàn:

Côn Sơn suối chảy rì rầm,

Ta nghe như tiếng đàn cầm bên tai

Một hình ảnh so sánh thật độc đáo và gợi cảm. Suối đang chảy hay thi nhân đã thả hồn mình vào tiếng suối, làm rung lên cung đàn diễn tả nỗi khát khao yêu cuộc sống?

Thế đấy, nhà thơ tả tiếng suối để khắc họa không gian yên tĩnh, đây là nghệ thuật lấy động tả tĩnh. Và giữa không gian ấy là hình ảnh:

Côn Sơn có đá rêu phơi

Ta ngồi trên đá như ngồi chiếu êm

Nhà thơ tả "đá" mới thật độc đáo làm sao: Ông cảm nhận đá qua màu rêu đã phơi nắng phơi mưa qua bao ngày bao tháng. Hình ảnh ấy khiến người đọc có cảm giác rằng đá Côn Sơn đã bao lâu "trơ gan cùng tuế nguyệt". Có lẽ nó mang trong mình chiều dài năm tháng và bề dày của những trang lịch sử, là hình ảnh của một thiên nhiên lâu đời, nguyên thủy mà nhà thơ mến yêu và gắn bó. Chính vì vậy, Nguyễn Trãi "ngồi trên đá như ngồi chiếu êm". Lại là nghệ thuật so sánh rất đặc sắc, đưa thiên nhiên trở nên gần gũi vô cùng. Côn Sơn như ngôi nhà lớn, mà thảm rêu phơi kia đã trở thành chiếu êm của con người, giúp cho nhân vật trữ tình thành thời ngồi nghỉ, để viết lên những vần thơ hay, êm êm như cảnh Côn Sơn.

Trong ghềnh thông mọc như nêm
 Tìm nơi bóng mát ta lên ta nằm
 Trong rừng có trúc bóng râm
 Trong màu xanh mát ta ngâm thơ nhàn

Côn Sơn du dương cuốn hút lòng người. Thiên nhiên côn sơn khoáng đạt và thanh tĩnh ở đây có suối chảy rì rầm, có bàn đá rêu phơi, có rừng tùng, rừng trúc che ánh nắng mặt trời tạo ra một khung cảnh tao nhã cho thi sĩ ngồi ngâm thơ thưởng thức âm vị cuộc sống. hình ảnh cây trúc, cây tùng trong văn chương tượng trưng cho khí phách cứng cỏi của người quân tử: Bàn tiện bất năng di, uy vũ bất năng khuất. Suối, đá, thông, trúc là nơi nương tựa, nâng đỡ tâm hồn, là đối tượng để thi nhân giao hòa, giao cảm để cho "ta là đàn cầm", "ta là đệm chiếu",...

Hình tượng thơ là âm thanh của khúc nhạc rừng, là màu xanh bất tận của núi rừng, của thiên nhiên, của sự sống, tất cả đã gắn liền với cảm giác, với tâm hồn Ưc Trai bằng bao liên tưởng thiết tha, đắm thắm. Chữ "ta" được lặp lại nhiều lần trong bài thơ đã tạo nên âm điệu du dương, trầm bổng, thiết tha. Ta là chủ thể trữ tình, là Ưc Trai tiên sinh. Thiên nhiên là ta, ta cũng là thiên nhiên, suối, đá, thông, trúc của Côn Sơn với Nguyễn Trãi cũng chỉ là một.

Tóm lại, tác phẩm Bài ca Côn Sơn ca cho ta thấy một sự giao hòa tuyệt đối giữa Nguyễn Trãi với cảnh vật Côn Sơn. Sự giao hòa đó vừa nói lên nhanh cách thanh cao, vừa nói lên phẩm chất thi sĩ lớn lao của Nguyễn Trãi và tất cả là dựa trên một triết lý sâu xa: con người và thiên nhiên là một, muốn sống thanh thản, con người hãy đến với thiên nhiên, tìm ở thiên nhiên những vẻ đẹp, những biến đổi kì diệu để có cách ứng xử đúng nhất.

3. Phân tích tác phẩm Bài ca Côn Sơn

Đoạn trích "Bài ca Côn Sơn" nằm trong bài thơ "Côn Sơn ca" của Nguyễn Trãi đã được dịch thành tám câu thơ lục bát. Chỉ với tám câu thơ nhưng tác giả đã lột tả được hết vẻ đẹp non nước hữu tình của Côn Sơn. Tạo nên một bức tranh sơn thủy hữu tình tuyệt đẹp.

Trong đoạn thơ có nhắc tới địa danh Côn Sơn, đây là tên của một dãy núi nằm ở xã Chi Ngại, huyện Chí Linh, tỉnh Hải Dương. Ông ngoại của Nguyễn Trãi là Trần Nguyên Đán cũng đã nhiều năm ở ẩn tại động Thanh Hư trong dãy núi Côn Sơn này. Thời thơ ấu, Nguyễn Trãi đã cùng sống với mẹ và ông ngoại tại đây, chính vì thế mà mọi cảnh vật nơi Côn Sơn này đã trở nên gần gũi, thân thuộc và hòa hợp một cách tự nhiên trong tâm hồn tác giả. Ông đã cảm nhận rất rõ nét và sắc sảo từng vẻ đẹp của thiên nhiên nơi đây. Đoạn thơ có cấu trúc tứ bình, thể hiện một vẻ đẹp hài hòa của thiên nhiên. Cảnh đẹp đầu tiên được thể hiện trong câu thơ đầu:

Côn Sơn suối chảy rì rầm
 Ta nghe như tiếng đàn cầm bên tai

Nhà thơ cảm nhận thiên nhiên trước hết bằng thị giác, và từ đó, đối tượng trữ tình là phong cảnh Côn Sơn hiện ra rất tao nhã, yên tĩnh. Âm thanh tiếng suối của thiên nhiên được so sánh với "tiếng đàn cầm bên tai". Tiếng đàn thánh thót thường thể hiện cảm xúc và tâm trạng của người nghệ sĩ. Còn tiếng suối kia, phải chăng là tiếng của núi rừng êm êm tâm tình cùng người thi sĩ? Tả tiếng suối bằng tiếng đàn là một cách miêu tả thật độc đáo, ta có cảm giác như nhân vật trữ tình đang say sưa thưởng thức âm thanh đó như thưởng thức nghệ thuật tuyệt đỉnh của mẹ thiên nhiên.

Côn Sơn có đá rêu phơi

Ta ngồi trên đá như ngồi chiếu êm

Đá trong núi Côn Sơn được mưa xối làm cho phẳng lì và rêu mọc lên xanh biếc, những cây rêu đó làm cho những phiến đá trở nên mềm mại và êm hơn, khiến nhà thơ ví đá thành "chiếu êm". Cách ví đó cho thấy những phiến đá ở nơi Côn Sơn đã trở thành chiếu thảm, nơi nghỉ ngơi để ngắm cảnh suối rừng. Hình ảnh "đá rêu phơi" tạo nên một sức sống mãnh liệt của cảnh vật nơi đây, trên những phiến đá lại mọc lên những rêu xanh mượt giống như những tiên cảnh. Ví với "chiếu êm" còn cho thấy sự bình yên của khung cảnh nơi đây, người thi sĩ có thể ngồi xuống và thả mình vào không khí trong lành, thanh mát của núi rừng Côn Sơn. Cảnh đẹp thứ ba trong bức tranh thiên nhiên Côn Sơn là hình ảnh cây thông:

Trong ghènh thông mọc như nêm

Tìm nơi bóng mát ta lên ta nằm

Hình ảnh cây thông tạo nên sự cao lớn và rộng rãi của không gian, những cây thông bát ngát như những chiếc lọng xanh phủ bóng, bóng của cây thông và màu xanh mát ấy chõu che cho ta nghỉ ngơi. Cuối cùng là vẻ đẹp của rừng trúc:

Trong rừng có trúc bóng râm

Trong màu xanh mát ta ngâm thơ nhàn

Hai câu thơ sau, tác giả đã kín đáo lồng vào trong đó lời khuyên xuất thế. Nguyễn Trãi cáo quan về quê, người ta tưởng ông bất mãn, chán đời và sống ẩn dật để quên đời quên mình. Nhưng thực tế không phải vậy, khi ông được trở về Côn Sơn, ông như con chim được sổ lồng tung cánh, cảm thấy mình thực sự được tự do giữa trời cao đất rộng, được sống thật với chính mình. Thi sĩ đã có những lúc dạo chơi, cao hứng ngâm nga giữa núi rừng quê nhà. Phong thái ấy thật giản dị, ung dung mà thật cởi mở và chan hòa.

Đọc bài thơ "Bài ca Côn Sơn" của Nguyễn Trãi, chúng ta hiểu thêm về tình yêu thiên nhiên đất nước sâu nặng của ông, đồng thời cảm nhận được nỗi lòng của một người đã gần trọn cuộc đời lo cho dân, cho nước như Nguyễn Trãi, khi cuối đời lại phải sống trong lòng đó kỵ, ghen ghét của bọn nịnh thần.